

દાખલ તારીખ	૦૮/૦૭/૨૦૨૫		
રજીસ્ટર તારીખ	૦૮/૦૭/૨૦૨૫		
ફેસલ તારીખ	૨૪/૦૬/૨૦૨૬		
સમય	વર્ષ	માસ	દિવસ
	૦૦	૧૧	૧૬
આંક	૨૦		

સંતરામપુર મહીસાગરના મે.એડીશનલ ચીફ જ્યુડીશયલ મેજીસ્ટ્રેટની અદાલતમાં,

મુ.સંતરામપુર.

ફોજદારી કેસ નં. ૫૭૩/૨૦૨૫

ફરીયાદી :- લુકમાન રફીક દાઉદ
ઉ.વ.૩૭, ધંધો- વેપાર,
રહે.ગોધરા ભાગોળ, તા.સંતરામપુર જી.મહીસાગર

વિરુદ્ધ

આરોપી :- ઇમ્તીયાઝભાઈ અબ્દુલરજાક ઘાંચી
ઉ.વ.પુખ્ત, ધંધો . વેપાર
રહે. ગુજરાત બ્લડ બેંક, તા. ઝાલોદ જી.દાહોદ

ફરીયાદ	ધી નેગોશીએબલ ઈનસ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબ
--------	--

ફરીયાદ પક્ષે	:	વિ.વ.શ્રી.એસ.બી.દાણી
આરોપી પક્ષે	:	વિ.વ.શ્રી.

(૧) ફરીયાદીની ફરીયાદ હકીકત ટુંકમાં એવી છે કે, ફરીયાદી સંતરામપુર ખાતે રહે છે. અને ઇલેક્ટ્રોનીક્સ ચીજ-વસ્તુઓનો વેપાર કરે છે. આરોપી વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિઓને માલ-સામાન અપાવવા માટે તેઓની દુકાને આવ-જા કરતાં હોય તેઓને એકબીજા સાથે સારા સંબંધો બંધાયેલા હતા. આમ આરોપીએ ફરીયાદીની દુકાનેથી તા. ૦૪/૦૮/૨૦૨૪ ના રોજ એચ.પી. લેપટોપ કીમત રૂ. ૫૫,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પંચાવન હજાર પુરા) અને સેમસંગ ફોલ્ડ મોબાઈલ કીમત રૂ. ૧,૨૫,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ પચ્ચીસ હજાર પુરા) એમ કુલ રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ અેશી હજાર પુરા) થતા હતા. પરંતુ આરોપી પાસે નાણાં ન હોય એક માસમાં ચુકવવાનો વિશ્વાસ આપેલ હતો. આપેલ વાચદા મુજબ ફરીયાદીએ નાણાં પરત લેવા અનેક વખત ઉઘરાણી કરતાં આરોપીએ એક ચેક સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, ઝાલોદ શાખાનો તા. ૧૩/૦૫/૨૫ ના રોજનો ચેક નંબર:- ૨૬૫૫૨૬ નો રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ અેશી હજાર પુરા)નો આરોપીએ તમામ વિગતો ભરી સહી કરી ફરીયાદીને આપેલ હતો અને જણાવેલ કે, સદર ચેક બેંકમાં જમાં કરાવતા ચેકના પુરેપુરા નાણાં મળી જશે. જેથી ફરીયાદીએ તે ચેક સ્વીકારેલ. ફરીયાદીએ તે ચેક સમયમર્યાદામાં જમાં કરાવતા, પરંતુ આરોપીના ખાતામાં સદર ચેક મુજબના નાણાં ન હોય તા. ૧૫/૦૫/૨૫ ના રોજ " એકાઉન્ટ બ્લોક" ના શેરા સાથે ચેક પરત ફરેલ. જેથી ફરીયાદીએ તેઓના વકીલશ્રી મારફત આરોપીના રહેઠાણના સાચા સરનામે તા. ૨૬/૦૫/૨૦૨૫ ના રોજ રજી.પો.એડી.થી નોટીસ મોકલી હતી. જે આરોપીને તા. ૨૭/૦૫/૨૫ ના રોજ બજી ગયેલ હોય, છતાં આરોપી એ નોટીસનો કોઈ જવાબ આપેલ નથી કે, નાણાં આપેલ નથી. જેથી સદર ફરીયાદ કરવાની જરૂર પડેલ છે. આમ, આરોપીએ એન.આઈ.એટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ હોઈ ફરીયાદીએ સમયમર્યાદામાં હાલની ફરીયાદ કરી ફરીયાદના પેરા-૭ મુજબની રીલીફ માંગેલ છે.

- (૨) ફરીયાદીની ઉપરોક્ત ફરીયાદ, વેરફીકેશન તથા રજુ કરવામાં આવેલ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ આધારે હાલની ફરીયાદ અંગે કોગ્નીજન્સ લઈ, આરોપી સામે બી.એન.એસ.એસ-૨૦૨૩ ની કલમ ૨૨૭ (ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા કલમ:-૨૦૪) અન્વયે ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ:-૧૩૮ ના ગુના માટે પ્રોસેસનો હુકમ કરેલ. આરોપીને સમન્સની બજવણી આધારે અદાલતમાં ઉપસ્થિત થતાં બી.એન.એસ.એસ-૨૦૨૩ ની કલમ ૨૩૦ (ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા ની કલમ:- ૨૦૭) મુજબ આરોપીને ફરીયાદ પક્ષના તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ વિનામૂલ્યે પુરા પાડવામાં આવેલ છે. આરોપીને તેમની સામેના ગુન્હાની સમજ આપી બી.એન.એસ. એસ-૨૦૨૩ ની કલમ ૨૭૪ (ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ-૨૫૧) મુજબ આરોપીનું ગુન્હા સંબંધમાં નિવેદન આંક-૦૯ થી લેવામાં આવતાં, આરોપીએ ગુન્હાનો ઈન્કાર કરતા કેસ આગળ ચલાવવામાં આવેલો.
- (૩) ફરીયાદીએ તેઓની ફરીયાદના સમર્થનમાં નીચ મુજબનો પુરાવો રજુ કરેલ છે. જ્યારે આરોપી તરફે કોઈ પુરાવો રજુ રાખવામાં આવેલ નથી.

મૌખિક પુરાવો

ક્રમ	શાહેદની વીગતસાહેદનું નામ	આંક
૧	ફરીયાદી લુકમાન રફીક દાઉદનાઓનું લેખિત સરતપાસનું સોગંદનામું	૦૪

દસ્તાવેજી પુરાવો

ક્રમ	વિગતદસ્તાવેજની વીગત	આંક
૧	સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, ઝાલોદ શાખાનો અસલ ચેક નં.૨૬૫૫૨૬	૧૨
૨	બેંકે આપેલ ચેક રીટર્નનો અસલ મેમો	૧૩
૩	ફરીયાદીના વકીલ મારફતે આરોપીને આપેલ નોટીસ	૧૪
૪	આર.પી.એડી મારફતે આરોપીને મોકલેલ પોસ્ટની સફેદ પાવતી	૧૫

૫	આરોપીના સાચા સરનામે મોકલેલ બજવણીની ઓનલાઈન નકલ	૧૬
૬.	આરોપીએ ખરીદ કરેલ બીલની કોપી	૧૭

- (જ) ફરિયાદ પક્ષનો પુરાવો પુરો થયાનું આંક-૧૮ થી જાહેર કરેલ છે. અને આરોપીની પ્લી લીધા બાદ આરોપીએ ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરેલ નથી. આમ, આરોપી પોતાની સામેના તમામ પુરાવાઓ જાણતો હોવા છતાં તેનો ઈન્કાર કરવા કે પોતાનો બચાવ રજુ કરવા માટે હાજર રહેલા નથી. ત્યારે હાલના આરોપીએ તેઓની સામેના આક્ષેપમાં થી પ્રથમથી જ કોઈ બચાવ રજુ કરેલા ના હોય અને જ્યારે એક વખત આરોપી ને પોતાની સામે કેસ ચાલે છે તેની જાણ છે, ત્યારે તેની અદાલત સમક્ષ હાજર થવાની ફરજ છે. તેઓને કેસમાં બચાવ કરવા વખતો વખત તક આપેલ હોવા છતાં હાજર ન રહેતા તેમનો બચાવનો હકક બંધ કરવામાં આવેલ. ત્યાર બાદ સદર કામ દલીલ માટે મુલતવી રાખવામાં આવેલ.
- (પ) ફરીયાદી તરફે તેઓની મૌખિક દલીલમાં મહત્તમ રીતે ફરીયાદીએ તેઓનો કેસ પુરવાર કરેલ હોવાનું તેમજ તેના સમર્થનમાં આપેલ સરતપાસ તેમજ આરોપી દ્વારા ઉલટ- તપાસ કરવામાં આવેલ ન હોય, તથા ઉલટ તપાસનો હકક બંધ થયા બાદ હકક ખોલવાની કોઈ અરજી આપેલ ન હોય, તેવા સંજોગોમાં આરોપીને પુરતી તક આપેલ હોવા છતાં આરોપીએ પોતાનો બચાવ રજુ કરેલ ન હોય અને ફરીયાદપક્ષે પોતાનો કેસ પુરવાર કરેલ હોય તથા આરોપી દ્વારા આ કામે તેઓના બચાવમાં કોઈ સાક્ષી કે પુરાવાઓ રજુ કરેલ નથી કે જાતે વીટનેસ બોક્સમાં આવીને જુબાની આપેલ ન હોય, તેમજ રજુ રાખેલ દસ્તાવેજી પુરાવાને ધ્યાને લેતાં આરોપી સાથે વ્યવહાર કરેલ હોવાનું અને તેના લેણા પેટે વાદગ્રસ્ત ચેક આપેલ હોવાનું ફરીયાદી પુરવાર કરતા હોય, જેથી ફરીયાદ પક્ષે પોતાના કેસ પુરવાર કરેલ હોય, તેમજ આરોપી તરફે કોઈ સાક્ષી તપાસેલ ન હોય, તેવા સંજોગોમાં આરોપી

વિરુદ્ધનો ગુનો પુરવાર થતો હોય, કાયદામાં ઠરાવેલ મહત્તમ સજા કરવા રજુઆત કરેલ છે.

- (૬) આરોપી દલીલના સ્ટેજે હાજર રહી દલીલ કરેલ નથી આમ આરોપી તરફથી કોઈ દલીલ કે રજુઆત નથી.
- (૭) ફરીયાદ હકીકત, રેકર્ડમાં રજુ તમામ મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવા તથા કાયદાકીય જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેતાં, ફરીયાદપક્ષના કેસના આખરી નિર્ણય અર્થે નીચે મુજબના મુદાઓ ઉપસ્થિત થાય છે.

::- મુદ્દા ઓ -::

૧. શું ફરિયાદી નિઃશંકપણે સાબિત કરે છે કે, આરોપીએ ફરિયાદીને તેની કાયદેસરની લેણી રકમની ચુકવણી માટે આંક-૧૨ વાળો તકરારી ચેક આપેલ હતો અને જે ચેક ફરિયાદીએ બેંકમાં જમા કરાવતાં "એકાઉન્ટ બ્લોક/ફંડ ઈન્સફીસીયન્ટ" ના શેરા સાથે પરત ફરેલ હતો?

૨. શું ફરીયાદી નિઃશંકપણે સાબિત કરે છે કે, આરોપીએ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ની જોગવાઈ મુજબ ની નોટીસમાં જણાવેલ નિયત સમય મર્યાદામાં વાદગ્રત ચેકની રકમ ચુકવી આપેલ ન હોય, આરોપીએ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ હેઠળનો શિક્ષાનેપાત્ર ગુન્હો કરેલો છે ?

૩. શું હુકમ ?

- (૮) ઉપરોક્ત સવાલોનાં મારા નિર્ણયો નીચેનાં કારણોસર નીચે મુજબ છે.

::- નિર્ણયો -::

૧. હકારમાં

૨. હકારમાં

૩. આખરી હુકમ મુજબ

મુદા નં.૧-૨ ના કારણો :-

(૯) ફરીયાદીએ આરોપી સામે મુકવામાં આવેલ તહોમત પુરવાર કરવા આંક-૦૪ થી ફરીયાદીએ પુરાવાનું સોગંદનામું રજૂ કરેલ છે. જે વંચાણો લેવામા આવે તો તેઓએ તેમની આંક-૧ની ફરીયાદના સમર્થનમાં અને તેના અનુરુપ જુલાની આપેલ છે અને તેમના કથનના સપોર્ટમાં આંક -૩ થી દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કરેલા છે તેઓ સ્પષ્ટ રીતે જણાવેલ છે કે, આરોપીએ ફરીયાદીની દુકાનેથી તા.૦૪/૦૯/૨૦૨૪ ના રોજ એચ.પી. લેપટોપ કીમત રૂ. ૫૫,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પંચાવન હજાર પુરા) અને સેમસંગ ફોલ્ડ મોબાઈલ કીમત રૂ. ૧,૨૫,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ પચ્ચીસ હજાર પુરા) એમ કુલ રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ એંશી હજાર પુરા) થતા હતા. પરંતુ આરોપી પાસે નાણાં ન હોય એક માસમાં ચુકવવાનો વિશ્વાસ આપેલ હતો. આપેલ વાચદા મુજબ ફરીયાદીએ નાણાં પરત લેવા અનેક વખત ઉઘરાણી કરતાં આરોપીએ એક ચેક સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, ઝાલોદ શાખાનો તા. ૧૩/૦૫/૨૫ ના રોજનો ચેક નંબર:- ૨૬૫૫૨૬ નો રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ એંશી હજાર પુરા) નો આરોપીએ તમામ વિગતો ભરી સહી કરી ફરીયાદીને આપેલ હતો. જે ફરીયાદીએ ટાવવા રજુ કરતા "નેકાઉન્ટ બ્લોક" શેરા સાથે પરત થયેલ અને આરોપીને ચેકની રકમની માગણી માટે નોટીસ આપેલ જે નોટીસ મળેલ હોવા છતાં ચેકની રકમ ચુકવી નહીં આપતા હાલની ફરીયાદી કરેલ છે આમ, રેકર્ડ ઉપરના મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવો જોતા ફરીયાદી ધ્વારા નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબની તમામ પ્રક્રિયા કરેલ હોવાનું ફલિત થાય છે.

(૧૦) આ કામનું રેકર્ડ જોતાં તારીખ ૧૮/૦૨/૨૦૨૬ ના રોજ પ્લી રેકર્ડ કરવામાં આવેલ છે અને ત્યારપછી આરોપી હાજર રહેલ નથી કે તેઓએ વકીલ રોકી જાતે કે તેઓના વકીલ મારફત ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવા કોઈ તૈયારી બતાવેલ નથી આમ આરોપીને કેસની તારીખની અને કેસના સ્ટેટસની જાણ છે તેમ છતાં તેઓ જાતે હાજર રહેલ નથી કે તેમના વિ.વકીલ શ્રી ને હાજર રાખેલ નથી આમ આરોપી ઇશદાપૂર્વક ન્યાયીક કાર્યવાહીમાંથી છટકવાનો અને ફરીયાદની ન્યાયીક કાર્યવાહી વિલંબીત કરવાનો બદ ઇશદો ધરાવતા હોઈ તેઓને આ અદાલત દ્વારા તેમના બંધારણીય હકક મુજબ તેમનો કેસમાં બચાવ કરવા તક આપવા છતાં હાજર રહેલ ન હોઈ તેમના તમામ હકક બંધ કરવામાં આવેલ હોવાનું રેકર્ડ ઉપરથી જણાઈ આવે છે.

(૧૧) હવે આ કામે કાયદાકીય જોગવાઈ તથા નામદાર સુપ્રિમકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદા ને વંચાણે લેવામાં આવે તો, નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા Mallavarapu Kasivisweswara Rao v.s Thadikonda Ramulu Firm & Ors. 2008(8) SCALE 680, માં નીચે મુજબ ઠરાવેલ છે. "Under Section 118(a) of the Negotiable Instruments Act, the court is obliged to presume, until the contrary is proved, that the promissory note was made for consideration. It is also a settled position that the initial burden in this regard lies on the defendant to prove the non-existence of consideration by bringing on record such facts and circumstances which would lead the Court to believe the non-existence of the consideration either by direct evidence or by preponderance of probabilities showing that the existence of consideration was improbable, doubtful or illegal.

નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કલમ ૧૧૮ એ અંગે ની ચર્ચા કરેલ છે અને ઠરાવેલ છે કે, આરોપી દ્વારા એ સાબિત કરવાનું રહે છે કે, જે વ્યવહાર થયેલ છે તેનું કોઈ અસ્તિત્વ નથી તથા તે અંગેનો પુરાવો રજૂ કરવાનો રહે અથવા તો, જે કંઈ પુરાવો ફરીયાદપક્ષે રજૂ કરવામાં

આવે તે પુરાવા પરથી જો કોઈ શંકા ઉપસ્થિત થતી હોય તો, તે શંકા બાદ જો આરોપી પુરવાર કરે કે કહેવાતું કોઈ લેણું ફરીયાદી મેળવવા હક્કદાર નથી તો ત્યારબાદ ફરીયાદી એ આવું લેણું હતું કે કેમ તે પુરવાર કરવાનું રહે છે. તે સિવાય કલમ-૧૧૮ એ મુજબ વિરુદ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માની લેવાનું રહે છે કે, એક અવેજ માટે આપવામાં આવેલ અને તેમાં જયારે પણ સહી કરવામાં આવેલ ત્યારે તે પુરતા અવેજ સાથે સ્વીકારવામાં આવેલ. હાલના કિસ્સામાં પણ આરોપી ધ્વારા તેવો કોઈ પુરાવો રજૂ કરેલ નથી. જેનાથી વાદગ્રસ્ત એક તેઓ એ ફરીયાદીને કોઈ અવેજ વગર આપેલ હોય, અથવા તો ફરીયાદીએ કોઈ અન્ય રીતે વાદગ્રસ્ત એક મેળવીને તેનો દુરપયોગ કરેલ હોય, જેથી વાદગ્રસ્ત એક જે તે સમયે કાયદેસરના લેણા માટે આપેલ હોવાનું પુરવાર થાય છે.

(૧૨) નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે Rangappa vs Sri Mohan on 7 May, 2010 11 C.C. NO. 7016 OF 2015 Special Negotiable Court Criminal Appeal No. 1020 OF 2010 ના કેસમાં નીચે મુજબ ઠરાવેલ છે.

22. Because both section 138 and 139 require that the Court 'shall presume' the liability of the drawer of the cheques for the amounts for which the cheques are drawn, ..., it is obligatory on the Court to raise this presumption in every case where the factual basis for the raising of the presumption has been established. It introduces an exception to the general rule as to the burden of proof in criminal cases and shifts the onus on to the accused (...). Such a presumption is a presumption of law, as distinguished from a presumption of fact which describes provisions by which the court may presume a certain state of affairs. Presumptions are rules of evidence and do not conflict with the presumption of innocence, because by the latter all that is meant is that the prosecution is obliged to prove the case against the accused beyond reasonable doubt. The obligation on the prosecution may be discharged with the help of presumptions of law

or fact unless the accused adduces evidence showing the reasonable probability of the non-existence of the presumed fact.

નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા T.P. Murugan(Dead) Through Lrs vs Bojan on 31 July, 2018 માં નીચે મુજબ ઠરાવેલ છે.

PARA-9. Whelming evidence to establish that the two cheques were issued towards the discharge of an existing liability and legally enforceable debt. The respondent having admitted that the cheques and Pronote were signed by him, the presumption under S.139 would operate. The respondent failed to rebut the presumption by adducing any cogent or credible evidence. Hence, his defence is rejected.

ઉપરોક્ત બંને ચુકાદાને વંચાણો લેવામાં આવે તો નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા કલમ-૧૩૮ તથા ૧૩૯ અંગેની ચર્ચા કરેલ છે અને ઠરાવેલ છે કે, નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ મુજબ જ્યારે આરોપી દ્વારા ફરીયાદીને ચેક આપવામાં આવેલ અને તે ચેક બેંકમાં જમા કરાવ્યેથી જો તે રીટર્ન થાય તો, તે અંગેની જાણ થયેથી ફરીયાદી દ્વારા આરોપીને નોટીસ આપવાની રહે છે. તે નોટીસ મળેથી જો આરોપી નોટીસ નો અમલ ન કરે તો, ફરીયાદી તે અંગેની ફરીયાદ નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબ દાખલ કરી શકે છે અને કલમ-૧૩૯ મુજબ વિરુદ્ધનું અનુમાન સાબિત કરવાની જવાબદારી આરોપી ની રહે છે અને ફરીયાદી દ્વારા રજુ રાખવામાં આવેલ પુરાવા તથા જરૂર પડયેથી આરોપી પોતાના પુરાવા રજુ રાખીને જો એવું પુરવાર કરે કે, ચેકમાં દર્શાવેલ રકમ મુજબનું ફરીયાદીનું કાયદેસરનું લેણું ન હતું અથવા તો ફરીયાદી ચેકમાં દર્શાવેલ રકમ કાયદેસર રીતે, મેળવવા હક્કદાર નથી તો ત્યારબાદ તે પુરવાર કરવાની જવાબદારી ફરીયાદી પર શીફ્ટ થાય છે. હાલ ના કેસમાં આરોપી દ્વારા એવો કોઈ પુરાવો આપેલ નથી કે, ફરીયાદીનું કાયદેસરનું કોઈ લેણું નથી. ફરીયાદી દ્વારા આરોપીએ આપેલ ચેક બેંકમાં જમા કરાવતા પરત થયેલ હોવાનું તથા તે ચેક

પરત થવાનું કારણ "એકાઉન્ટ બ્લોક " તથા આરોપીને નોટીસ આપેલ હોવાનું પુરવાર કરેલ છે. તેવા સંજોગોમાં ફરીયાદી ધ્વારા આરોપી વિરૂદ્ધ નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો પુરવાર કરેલ હોવાનું ફલિત થાય છે.

(૧૩) જ્યારે એક વખત આરોપીને પોતાની સામે કેસ ચાલે છે તેની જાણ છે ત્યારે આરોપીની અદાલત સમક્ષ હાજર થવાની ફરજ છે. તેમની સામેના પુરાવાનો ખુલાસો કરવા પુરતી તક આપેલ હોવા છતાં આરોપી હાજર રહેલ ન હોય, તેવા સંજોગોમાં આરોપી કેસની કાર્યવાહી થી છટકવા અથવા જાણી જોઈને પોતે પોતાની સામેના કેસની કાર્યવાહીથી બચવા છુપાતો ફરતો હોય ત્યારે આરોપીની ગેરહાજરી પણ કેસ ચાલી શકે છે તેમજ બીએનએસએસ કલમ ૩૯૨ (૬) (ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ ૩૫૩(૬) માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબ અદાલત આરોપીની ગેરહાજરીમાં ચુકાદો જાહેર કરી શકે છે. Be You Ever So High, But The Law Is Above You', કાયદાથી પર કોઈ નથી. આરોપીને બચાવની તક આપવી જોઈએ અને આ જોગવાઈ તેને રક્ષણાત્મક જોગવાઈ તરીકે આપવામાં આવેલ છે. પરંતુ આરોપી ખાસ કરીને નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ મુજબના ગુનામાં તેનો હથીયાર તરીકે ઉપયોગ કરી કાયદાકીય પ્રક્રિયાને નિષ્ક્રીય અથવા તો શિથિલ બનાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આ અદાલતના આ મંતવ્યને નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટના નીચેના ચુકાદાથી બળ મળે છે. નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટ ધ્વારા Sharad Jethalal Salva vs State of Gujarat Cr. Mic. App.19862 of 2015 Dt. 14/11/2016 માં નીચે મુજબ ઠરાવેલ છે.

Para 16 : " if a person accused of an offence and convicted as such avoids arrest and avoids imprisonment as sentenced by the criminal court. Such an incident only makes the justice delivery system insignificant and renders justice ineffective. Legal justice requires that an offender convicted of a crime must suffer the imprisonment

as otherwise there would be social anarchy. People would contravene the law with impunity without any attending punishment for violating the law. The very foundations of democracy and rule of law would be shaken and that is the reason why the Courts strive to treat all persons before the criminal law as equal. Whether one is rich or poor, whether one is in powerful or powerless, the criminal law is equally applied to all equally.

Para 17 : " Be you ever so high, but the law is above you', is the signature theme of rule of law that loudly and silently (as well) echoes in the Indian Constitutional context. The purpose of the Constitution itself is to equalize the men (and women) before the law. Equal protection of laws and equality before the law does not make any distinction between the Ruler and the ruled when it comes to enforcing the criminal sanctions. If a convict with money power as well as political power can avoid the punishment imposed by the highest Court of the State, the Court which imposed such punishment cannot be a mute spectator or dumb listener to be soothed by high caliber forensic oratory of the counsel at the altar of justice. The Court must and ought to take a serious view of such bizarre incidence: be it one in million. Of course, the law makers and law enforcers must willingly assist the Court in angling the convict avoiding and dodging the law makers, the law enforcers and the law interpreters (Judges and Courts).

આમ ઉપરોક્ત ચુકાદાને વંચાણે લેવામાં આવે તો નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા ઠરાવેલ છે કે આરોપીને પોતાની સામે કેસ ચાલે છે તેની જાણ છે ત્યારે આરોપીની અદાલત સમક્ષ હાજર થવાની ફરજ છે. તેમની સામેના પુરાવાનો ખુલાસો કરવા પુરતી તક આપેલ હોવા છતાં આરોપી હાજર રહેલ ન હોય, તેવા સંજોગોમાં આરોપી કેસની કાર્યવાહી થી છટકવા અથવા જાણી જોઈને પોતે પોતાની સામેના કેસની કાર્યવાહીથી બચવા છુપાતો ફરતો હોય ત્યારે આરોપીની ગેરહાજરી પણ કેસ ચાલી શકે છે.

(૧૪) વધુમાં નામદાર ગુજરાત હાઈ કોર્ટ દ્વારા Special Criminal Application no. 4194/2014, Mukeshbhai Ishwarbhai Prajapati Vs. State of Gujarat ના ચુકાદામાં નીચે મુજબ ઠરાવેલ છે. Yet again in a recent pronouncement of the Supreme Court of India of Indian banks Association and Others and union of India and others (2014) 5 SCC 590, the Supreme Court reiterated the position of law explaining that under section 145 of the Act, the complainant can give his evidence by way of an affidavit and such affidavit shall be read in evidence in any inquiry trial and other proceeding in the Court, which makes it clear that complainant is not required to examine himself twice i.e. one after filing the complaint and one after summoning of the accused. The court further explained that the affidavit and the documents filed by the complainant along with the complaint for summon in stage and the post summoning stage. In other words, there is no necessity to recall and re-examine the complainant after summoning the accused, unless the Magistrate passes a specific order as to why the complainant is to be recalled. such an order is to be passes on an application made by the accused or under section 145(2) of the Act suo-motu by th court.

(૧૫) આમ ઉપરોક્ત ચર્ચાઓ તથા ચુકાદાઓને વંચાણે લેતાં ફરીયાદી દ્વારા કાયદેસરનું લેણું હોવાનું પુરવાર કરેલ હોય અને તે લેણા પેટે આરોપી દ્વારા વાદગ્રસ્ત ચેક આપવામાં આવેલ હોય તેમજ સદર ચેક ખોવાઈ ગયેલ હોય તેવી કોઈ રજુઆત આરોપી તરફે કરવામાં આવેલ ન હોય,તેવા સંજોગોમાં આરોપી દ્વારા પોતાનો કોઈ બચાવ રજુ કરેલ ન હોય, ફરીયાદીના હાલના કેસમાં કોઈ શંકા ઉપસ્થિત થતી હોય તેવું જણાવેલ નથી. તેવા સંજોગોમાં ફરીયાદી તેઓની ફરીયાદ આરોપી સામે નિઃશંકપણે સાબિત કરવામાં સફળ ગયેલ હોય મુદા નં. ૧ તથા ૨ નો જવાબ હકારમાં આપુ છું.

મુદદા નં. ૩

(૧૬) નેગોશીએબલ ઈનસ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ ૧૮૮૧ કલમ-૧૩૮ અન્વયેનો ગુનો એ સમરી/સમન્સ ટ્રાયેબલ ગુનો છે. બી.એન.એસ.એસ-૨૦૨૩ ની કલમ ૨૭૮(૨) ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા ની કલમ-૨૫૫(૨)ની જોગવાઈ ધ્યાને લેતાં જ્યારે મેજીસ્ટ્રેટ આરોપીને કોઈ સમન્સ કેસમાં તકસીરવાર ઠરાવે ત્યારે સજાનો હુકમ કરતા અગાઉ આરોપીને સાંભળવાની તક આપવી અનિવાર્ય નથી. પરંતુ હાલના કેસમાં આરોપીની સજાની માત્રા અંગે યોગ્ય રજુઆત કરવા માટેની બંને પક્ષકારોને યોગ્ય તક મળે તે હેતુથી બંને પક્ષકારોને સજા અંગે સાંભળવા માટે રાખવામાં આવેલ પરંતુ આજરોજ આરોપી હાજર રહેલ નથી. ફરીયાદીના વિ.વ.શ્રી દાણીની રજુઆત છે કે, આરોપી જાણી જોઈને હાજર રહેલ નથી તથા પોતાનો કોઈ બચાવ રજુ કરેલ ન હોય અને ફરીયાદીના હાથ ઉછીના આપેલ નાણા પચાવી પાડેલા છે અને ફરીયાદીને આર્થિક નુકશાન પહોંચાડેલ હોઈ અને નાણાકીય વ્યવહારમાં ચેક મહત્વનું ઈનસ્ટ્રુમેન્ટ હોઈ લોકોનો વિશ્વાસ જળવાઈ તે માટે આરોપીને કાયદામાં ઠરાવેલ મહત્તમ સજા કરવા તથા ચેકની બમણી રકમનો દંડ કરવા અને તેમાંથી ફરીયાદીને ચેકની રકમનું વળતર ચુકવવા યોગ્ય હુકમ કરવા અરજ કરેલ છે. હવે સજાના મુદદે નિર્ણય કરતા અગાઉ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષનો મોદીરામ નો કેસ કે જે એ.આઈ.આર. ૧૯૭૨ સુપ્રિમ કોર્ટ ૨૪૧૮ ઉપર પ્રકાશીત થયેલ છે તેમાં ઠરાવેલ સિધ્ધાંતો ધ્યાને લેતા નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવેલ છે કે, સજા અંગે નિર્ણય કરતી વખતે આરોપીનો ગુન્હા પાછળનો ઈરાદો સંજોગો કે જેમાં આરોપીએ ગુનો કરેલ છે તથા આરોપીની ઉંમર અને ચારિત્ર અને તેના જીવનનો તબક્કો ધ્યાને લેવો જોઈએ.આમ આરોપીના સામાજીક સ્થિતિ તથા કૌટુંબીક જવાબદારીઓની બાબત આરોપીને કેસની સજા કરતી વખતે ધ્યાને લેવી આવશ્યક રહે છે. આ ઉપરાંત નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના સુગાન્થી સુરેશ કુમાર વીરૂધ્ધ જગદીશન ૨૦૦૨ (૧) ક્રાઈમસ

(એસસી) રકમ નો ચુકાદો ધ્યાને લેતા સદર ચુકાદામાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૧૨ માં નીચે પ્રમાણે અવલોકન કરેલ છે.

"12. The total amount covered by the cheques involved in the present two case was Rs. 4,50,000/-. There is no case for the respondent that the said amount had been paid either during the pendency of the cases before the trial Court or revision before the High Court or this Court.If the amounts had been paid to the complainant there perhaps would have been justification for imposing a flee-bite sentence as had been chosen by the trial court. But in a case where the amount covered by the cheque remained unpaid it should be the look out of the trial Magistrates that the sentence for the offence under Section 138 should be of such a nature as to give proper effect to the object of the legislation.No drawer of the cheque can be allowed to take dishonour of the cheque issued by him light heartedly. The very object of enactment of provisions like 138 of the Act would stand defeated if the sentence is of the nature passed by the trial Magistrate. It is a different matter if the accused paid the amount at least during the pendency of the case".

આમ,આ ચુકાદા પ્રમાણે જ્યારે ચેકની રકમ પણ ચુકવાયેલી રહે ત્યારે અદાલતે ખુબ હળવી સજા કરવાનો અભીગમ ન રાખવો જોઈએ તેવું ઠરાવેલ છે. હાથ ઉપરના કેસમાં ચેકની રકમ ફરીયાદીને કેસની ન્યાયીક કાર્યવાહી દરમ્યાન ચુકવવામાં આવેલ નથી તે નિર્વિવાદ હકીકત છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના આર. મોહન વિરુદ્ધ એ.કે. વિજયકુમાર ૨૦૧૨ (૩) ક્રાઈમ્સ (એસ.સી) ૮૦ ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ સિધ્ધાંતો ધ્યાને લેતાં સદર ચુકાદાના પેરા- ૧૮ માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવેલ છે કે,

The idea behind directing the accused to pay compensation to the complainant is to give him immediate relief so as to alleviate his grievance. In terms of Sec. 357(3) compensation is awarded for the loss or injury suffered by the person due to the act of the accused for which he is sentenced. If merely an order, directing compensation, is passed, it would be totally ineffective. It could be an order without any deterrence or apprehension of immediate adverse consequences in case of its non-observance. The whole purpose of giving relief to the complainant under Sec. 357(3) of the Code would be frustrated if he is driven to take recourse to Sec. 421 of the Code. Order under Sec. 357(3) must have potentiality to secure its observance. Deterrence can only be infused into the order by providing for a default sentence. If Sec. 421 of the Code puts compensation ordered to be paid by the Court on par with fine so far as mode of recovery is concerned, then there is no reason why the Court cannot impose a sentence in default of payment of compensation as it can be done in case of default in payment of fine under Sec. 64 of the I.P.C. It is obvious that in view of this, in *Vijayan*, [AIR 2009 SC (Supp) 1435], this Court stated that the above mentioned provisions enabled the Court to impose a sentence in default of payment of compensation and rejected the submission that the recourse can only be had to Sec. 421 of the Code for enforcing the order of compensation. Pertinently, it was made clear that observations made by this Court in *Hari Singh*, [AIR 1988 SC 2127], are as important today as they were when they were made. The conclusion, therefore, is that the order to pay compensation may be enforced by awarding sentence in default".

આમ, આ ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે, મેજીસ્ટ્રેટે વળતર ચુકવવાનો હુકમ કરતી વખતે વળતર ન ચુકવવા બદલ સજાનો પણ હુકમ કરી શકે છે આથી

ઉપરોક્ત હકીકતો તથા ચુકાદાઓમાં પ્રસ્થાપિત થયેલ સિધ્ધાંતો ધ્યાને લઈ ન્યાયના હિતમાં મુદ્દા નં.૩ અન્વયે નીચે મુજબનો આખરી હુકમ કરુ છું.

-:: આખરી હુકમ ::-

૧. ઇમ્તીયાઝભાઈ અબ્દુલરજાક ઘાંચી રહે. ગુજરાત બ્લડ બેંક, તા. ઝાલોદ જી.દાહોદ નાઓને બી.એન.એસ.એસ-૨૦૨૩ ની કલમ ૨૭૮(૨) (ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા ની કલમ- ૨૫૫ (૨) અન્વયે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ ના શિક્ષા પાત્ર ગુના સબબ તકસીરવાન ઠરાવી એક વર્ષની સાદી કેદની સજા કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.
૨. બી.એન.એસ.એસ-૨૦૨૩ની કલમ ૩૮૫(૩) (ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ-૩૫૭ (૩) અન્વયે આરોપીએ ફરીયાદીને વળતર તરીકે ચેક ની રકમ રૂ.૧,૮૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ એશી હજાર પુરા) આ હુકમથી એક માસમાં ચુકવી આપવા તેવો હુકમ કરવામાં આવે છે. જો આરોપી સદર વળતરની રકમ ચુકવવામાં કસુર કરે તો તેઓએ વધુ ૩(ત્રણ) માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવી તેવો હુકમ કરવામાં આવે છે.
૩. હુકમની એક નકલ આરોપીને વિના મુલ્યે આપવી.
૪. આરોપી સજાના હુકમ સમયે આ અદાલત સમક્ષ હાજર ન હોય, બી.એન.એસ.એસ-૨૦૨૩ ની કલમ ૪૫૮(૨) (ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૧૮(૨)ની જોગવાઈ ધ્યાને લેતા આરોપી વિરુદ્ધ નું સજા વોરંટ ઇસ્યુ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે અને તે બજવણી માટે સ્થાનિક પોલીસ સ્ટેશનના ઉચ્ચ

અધિકારીને બજવણી અર્થે મોકલી આપવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

હુકમ આજરોજ તા. ૨૪ માહે જુન સને ૨૦૨૬ ના રોજ ખુલ્લી અદાલતમાં જાહેર કર્યો

તા. ૨૪ /૦૬/૨૦૨૬
સંતરામપુર

(જાવેદહુસેન મોહંમદભાઈ મેમણ)
એડી.ચીફ જ્યુડી.મેજી.સંતરામપુર
જજ કોડ જીજે ૦૧૦૭૭
